

ЕС И АФРИКА: ВЗАИМОВРЪЗКА НА ПРОБЛЕМИТЕ НА СИГУРНОСТТА И РАЗВИТИЕТО

Радослав Тодоров
Диян Димитров

Университет по библиотекознание и информационни технологии

THE EU AND AFRICA: THE RELATIONSHIP BETWEEN SECURITY AND DEVELOPMENT

Radoslav Ivanov Todorov
Diyan Dimitrov

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: *The main policy of the European Union (EU) with regard to the 54 African states forms part of the Joint Africa-EU Strategy. The Joint Africa-EU Strategy was adopted by the European and African leaders at the second summit of EU and Africa, held in Lisbon in December 2007. The aim of the strategy was to take the relationship between Africa and the EU to a new, strategic level with outlined political partnership and strengthened cooperation on all levels.*

Keywords: *European Union, Africa, joint strategy, political partnership.*

Резюме: *Основната политика на Европейския съюз (ЕС) по отношение на 54-те африкански държави се съдържа в съвместната стратегия Африка - ЕС. Съвместната стратегия Африка – ЕС беше приета от европейските и африканските лидери на втората среща на високо равнище между ЕС и Африка в Лисабон през декември 2007 г. Целта на стратегията беше да изведе отношенията между Африка и ЕС на ново, стратегическо равнище при подчертано политическо партньорство и засилено сътрудничество на всички равнища.*

Ключови думи: *Европейски съюз, Африка, съвместна стратегия, политическо партньорство.*

На съвременния етап взаимодействието на Европейския съюз (ЕС) и Африка в сферите на сигурността и развитието претърпява кардинални изменения. В значителна степен това е обусловено от факта, че собствените представи на ЕС в тази сфера също се променят, както и неговите отношения със света.

През 2016 г. е приета новата Глобална стратегия на ЕС в областта на външната политика и политиката за сигурност. На Африка в стратегията се отрежда значима роля. ЕС тревожи това, че тероризмът и насилието са обхванали страните от Северна Африка и Близкия Изток, представлявайки заплаха и за самата обединена Европа.

Също негативен тренд на африканския континент, според мнението на авторите на стратегията, станало изоставането на икономическия растеж от демографията.

ЕС се стреми да развива регионалните формати за междудържавно взаимодействие, в това число и в Африка, които са насочени към сътрудничество с тях^[1]. Средиземноморските страни от Африка, страните от Близкия Изток и отделни страни на Африка на юг от Сахара се намират в състояние на криза, изходът от която ще стане ясен, вероятно, едва след десетилетия. Съгласно възгледите на политическото ръководство на ЕС, регулирането на конфликтите, съдействието за развитие и защита на правата на човека – са ключ към преодоляване на заплахите от тероризма, предизвикателствата на демографията, миграцията и изменението на климата, а също към съвместно процъфтяване.

ЕС, стремейки се да поддържа регионалните и субрегионални организации в Африка, заедно с това отбелязва, че те отделят внимание не на всички аспекти на по-горе назованите проблеми, а върху тяхната работа се отразяват различията и противоречията на възгледите на техните членове. ЕС се вижда във връзка с това в ролята на някакъв посредник, който трябва да помага да се изгледат противоречията и да се поддържат регионалните играчи така че, те да могат да постигнат конкретни резултати. ЕС планира да практикува такъв подход в двустранен формат и в рамките на многостранните инициативи, а също посредством подкрепа на гражданското общество в африканските страни.

Европейският съюз, отделяйки повишено внимание на трансграничните процеси в Северна, Западна и Централна Африка, в региона на Сахел и страните на езерото Чад, укрепва връзките на ЕС с Африканския съюз, Икономическата общност на страните от Западна Африка (ЕКОВАС) и „Сахелската група на петте“. В Стратегията се отбелязва, че ЕС ще „инвестира в поддържане на мира и развитието в Африка в качеството на принос в нашата собствена сигурност и процъфтяване“^[2]. За постигане на стабилност в региона е необходимо повече да се стимулира икономическият растеж, да се поддържа устойчиво развитие и да се създават нови работни места на африканския континент. ЕС вижда два пътя към тези цели – да се сключват Споразумения за икономическо партньорство с регионалните блокове на африканските страни, а също значително да се увеличават инвестициите в страните от Африка.

Въпросът за инвестирането в Африка стана един от ключовите на поредната, пета среща на върха на Африканския съюз – Европейски съюз (АС-ЕС), 29-30 ноември 2017 г. в Абиджан. Интересно е, че срещата на върха за пръв път била проведена в Африка на юг от Сахара^[3]. Също за пръв път срещата била обозначена като среща на върха на АС и ЕС, а не среща на върха ЕС – Африка. Ф. Могерини отбелязала във връзка с това, че „може би, за пръв път в историята, двете страни се срещат като равни, като истински партньори, като братя и сестри, като съседи“^[4].

Темата на срещата на върха била обозначена „Инвестирайки в младежта в името на устойчивото бъдеще“^[5]. Инвестирането в бъдещето на младежта – е приоритет за

[1] European Union Global Strategy 2016. P. 10.

[2] Ibid. P. 36

[3] African Union - European Union Summit 2017. Official website. URL: <http://www.sommetuae2017.ci/en/>

[4] Roby C., Chadwick V. 6 things to watch at the 2017 AU-EU Summit. 27 November 2017. Devex. URL: <https://www.devex.com/news/6-things-to-watch-atthe-2017-au-eu-summit-91517>.

[5] th African Union - EU Summit, 29-30/11/2017. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2017/11/29-30/>

Африка и ЕС, тъй като 60% от африканското население е по-младо от 25 години, и техният принос в икономическото развитие на Африканския континент може да бъде огромно, ако им се осигурят възможности за това – обучение, професионална подготовка, работни места. В противен случай (а към този момент равнището на безработицата сред африканската младеж като цяло превишило 31%)^[6] отчаяните се млади хора ще попълнят редиците на мигрантите в по-благополучните страни от ЕС, което представлява колосален проблем за Евросъюза. Трябва да се отбележи, че равнището на безработицата сред младежите в страните от Северна Африка съставлява около 25%, а в страните на Африка на юг от Сахара – 31% и повече. Съгласно приетия на срещата на върха Дневен ред-2063, глобален континентален план за развитие, в първите десет години на неговата реализация следва да се съкрати равнището на безработица, поне, с четвърт^[7].

ЕС презентирал на срещата на върха нов План за външно инвестиране^[8], в рамките на който е създаден Европейски фонд в името на устойчивото развитие с капитал 4,1 млрд евро, за да привлече частни инвестиции на европейските компании, които биха искали да работят на Африканския континент. На тях ЕС ще предоставя гаранции за инвестициите. Планът е важен, тъй като като цяло притокут в ПВИ и другите частни капитали в развиващите се страни се съкратил след финансовата криза през 2008 г., и по състояние към 2012 г. само 6% от техния обем постъпвали в нестабилни, „крехки“ страни, и то основно само в тези, които са богати на природни ресурси^[9]. Стойността на създаването на бизнеса в „крехка“ африканска страна е три пъти по-висока, отколкото в стабилна^[10].

ЕС – е най-крупен съвкупен донор за африканските страни. Обаче европейските експерти, както и самите африканци, осъзнават, че за реализацията на всички проекти в Африка (в това число насочени към постигане на Целите на устойчивото развитие на ООН до 2030 г.) средствата от европейската политика за развитие (ОПР) са катастрофално недостатъчни. Необходимо е да се привлече частен капитал, било то европейски или друг. Освен това, ЕС - е най-крупен инвеститор за Африка, на неговия дял се падат 33% от целия обем на ПВИ, привлечени от континента през 2015 г., което съставлявало 32 млрд евро^[11]. Само Европейската инвестиционна банка вече е вложила над 20 млрд евро в повече от 330 проекта в държавния и частния сектор в Африка^[12].

В рамките на Плана за външно инвестиране ЕС предполага да оказва техническа помощ на местните органи на власт в страните-партньори, за да се усъвършенства нормативно-правовата база, да се подобрява инвестиционният климат. На партньорите по места ще бъде оказана подкрепа в разработката на рентабилни проекти, които ще могат да заинтересуват инвеститорите. Ръководството на ЕС очаква, че благода-

[6] The African Union's recipe for tackling youth unemployment. 2 November 2017. URL: <http://www.sommetuaue2017.ci/en/the-african-unions-recipe-for-tacklingyouth-unemployment/>

[7] Toward the 5th Africa-EU Summit. Attract Responsible & Sustainable Investments EU Communication. 4 May 2017 - Factsheet № 4. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/4_attract_responsible_and_sustainable_investments_final.pdf.

[8] EU External Investment Plan. Factsheet. URL: https://ec.europa.eu/europe_aid/sites/devco/files/factsheet-eip-20171120_en.pdf.

[9] Ibid.

[10] Ibid.

[11] Toward the 5th Africa-EU Summit. Attract Responsible & Sustainable Investments EU Communication.

[12] Ibid.

рение на това към Плана към 2020 г. трябва да бъдат привлечени инвестиции в размер не по-малко от 44 млрд евро. Инвестициите също трябва да съдействат за създаване на нови работни места за африканската младеж. Предполага се, че реализацията на Плана трябва също да се съпровожда със структуриран диалог между европейския и африканския частен сектор в рамките на платформата „Устойчив бизнес за Африка“ (SB4A). Освен това, платформата ще търси пътища за свързване на тази инициатива с националните проекти на страните-членове на ЕС с подобна насоченост, а също с многостранните усилия, по-специално, с „Пакт с Африка“ (Compact with Africa) на „Голямата двадесетица“ при активната роля на Германия през 2017 г. Този Пакт също е насочен към разширяване на частните инвестиции и частното предприемачество^[13].

Заедно с това, вътре в ЕС съществува и критично отношение към новия План за външно инвестиране. Неговите опоненти посочват, че той предвижда използването на пари, отделени за съдействие на развитието, за да се снижат рисковете за европейските фирми, инвестиращи в развиващите се страни. Независимо от това, че Европейската комисия твърди, че тази стъпка ще ускори развитието за сметка на нови работни места в страните-бенефициари в резултат на растеж на икономиката, критиците на плана посочват, че икономическият растеж сам по себе си не създава автоматично работни места, и планът може да не помогне на най-нуждаещите се хора. Планът за инвестиране, най-вероятно, ще бъде насочен за подкрепа на крупномащабни инфраструктурни проекти. При това е необходим контрол за частните компании за това, щото средствата да се изразходват ефективно, при спазване на правата на човека и стандартите в областта на опазването на околната среда. Един от важните инструменти на ЕС по инвестирането в Африка – Европейската инвестиционна банка, която се превърна в най-крупния многостранен кредиторполучател и кредитор в света^[14]. Нейният капитал съставлява 275 млрд евро, и около 3 млрд евро пари на европейските данъкоплатци постъпва през тази банка за най-бедните страни от Африка и Карибския басейн. Заемите се отделят чрез Инвестиционния фонд с бюджет примерно от 2,9 млрд евро, който стимулира въвличането на частния сектор в съдействие на развитието.

Обаче крупните инфраструктурни проекти в Африка, в това число при подкрепата на Европейската инвестиционна банка, често са свързани с такъв проблем, като необходимост да се преселват хора. Подобни проекти се реализират, например, в Кения и Уганда. Даже ако преселването става със спазването на всички екологични, социални и други норми, то все едно променя живота на хората, не винаги към по-добро, въздействайки върху тяхното културно наследство. Независимо от това, че преместването на население получава финансови или жилищни компенсации, такива проекти винаги влекат редица проблеми и разногласия. Необходимо е повече да се отчитат подобни нюанси, проектите за развитие да подобряват положението на местното население, а не да го влошават.

Освен това, ЕС се стреми да подкрепя т.н. цифров дневен ред в Африка, съсредоточавайки вниманието върху работата на „електронното правителство“, развитие на агробизнеса чрез разширяване на достъпа към данните за пазара, климата и околната

[13] Виж по-подробно: Шарова А.Ю. Партнёрство G20 - Африка: повторение пройденного или обновление? (к итогам саммита G20 в Гамбурге). Актуальный комментарий Института Африки РАН. URL: <https://www.inafran.ru/node/1476>.

[14] Homolova A., Soustras L., Patarroyo D. The discreet banker of Africa development. The EU Observer. 2 June 2017. URL: <https://euobserver.com/investigations/137960>.

среда и откритата цифрова изследователска среда за разпространение на навици и знания.

Като цяло, ЕС е насочен към усиляване на взаимовръзките между своята търговска политика, политиката за развитие и политиката за сигурност по отношение на Африка. Неговото ръководство отбелязва, че усилията за съдействие на развитието трябва да се съчетават с работата на ЕС по въпросите на миграцията, здравеопазването, образованието, енергетиката и климата, науката и технологиите. Един от приоритетите на ЕС е – да се повиши продоволствената сигурност на континента.

Освен това, ЕС продължава усилията за поддържане на мира и осигуряване на сигурността в Африка, в това число помага на африкански организации, занимаващи се с предотвратяване на конфликти, борба с тероризма и организираната престъпност, миграцията и управлението на границите.

От 2011 г. ЕС реализира „Стратегия по въпросите на сигурността и развитието” в Сахел. В последните години Евросъюзът активизира своето сътрудничество със страните, влизащи в т.н. „Сахелска група на петте“ (Мали, Мавритания, Нигер, Буркина-Фасо и Чад). През юли 2017 г. ЕС създаде Алианс за Сахел^[15] – това е съвместна инициатива на ЕС, Франция и Германия за сътрудничество в сферата на развитието с този регион и укрепване на неговата стабилност. ЕС се съгласил да предостави възможност за обучение, експертна помощ и финансова подкрепа в размер на 50 млн евро на неотдавна създадените съвместни сили за сигурност на „Сахелската група”, които ще се борят с тероризма и организираната престъпност в региона Сахел. Води се дипломатическа работа, за да се привлече допълнително финансиране за тази мисия, в това число от страна на не европейски страни-донори.

През юни 2017 г. ЕС утвърди нов вариант на документа „Консенсус в сферата на развитието”, който обрисова бъдещето на европейската политика за съдействие на развитието и я обвързва с дневния ред на Целите за устойчиво развитие до 2030 г., приета от ООН. За пръв път този документ в цялата негова пълнота ще се разпространява във всички институции на ЕС и във всички негови страни-членки^[16].

В документа е поставен акцент върху взаимовръзката между развитието и сигурността, а също стабилността, подходящото управление и осигуряването на законността. Заедно с това, много обществени организации, депутати от Европарламента критикували прекомерната, според тяхното мнение, насоченост на документа към противодействие на миграцията и въпросите на осигуряването на сигурността, във вреда на борбата с бедността, обаче техните възражения останали без отговор. Според мнението на правозащитниците, такава ситуация ще стане стъпка назад за европейската политика за съдействие на развитието. Съгласно положенията на документа, някои разходи за осигуряване на сигурността в страните от глобалния Юг могат да преминават по отчетност като пари, похарчени за съдействие на развитието^[17]. Това в определени случаи е разрешено от правилата на ОИСР, но „Консенсусът” не съдържа препратки към тях.

[15] Alliance for the Sahel will reinforce EU work for stability and development of key region. 14/07/2017. URL: https://eas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage/29876/alliance-sahel-will-reinforce-eu-work-stability-and-developmentkey-region_en.

[16] URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/07> Joint Strategy European Consensus Development.

[17] Barbrière C. European Parliament validates Consensus on Development. EU Observer. 2 June 2017. URL: <https://www.euractiv.com/section/development-policy/news/european-parliament-validates-consensus-on-development/>

Сигурността в Африка сериозно влияе върху сигурността на самия Евросъюз. Ръководството на ЕС се стреми във все по-голяма степен да разчита именно на собствени сили, особено на фона на заявленията на САЩ за намаляване на подкрепата на НАТО, излизането на Великобритания от ЕС, а също нарастването на нестабилността в Северна Африка и в Близкия Изток.

ЕС създаде нова щаб-квартира, която ще поеме върху себе си задълженията по стратегическо планиране и провеждане на военни операции на Евросъюза, в това число разгърнати в ЦАР, Мали и Сомалия. Тези операции се наричат „неизпълнителни”, т.е. ЕС ги провежда по съгласуване с властите на тези страни, където те стават и не участва във военни действия. Новата щаб-квартира е разположена в Брюксел, освен това, министрите на отбраната на страните-членки на ЕС решили, че в бъдеще разгръщането на бойни групи на ЕС ще бъде заплатено от бюджета на ЕС, а не от бюджета на участващите в такива групи страни-членки.

В ЕС има планове да се задействат свои бойни групи (EU Battlegroups) за прекратяване на кризи в Африка и в Близкия Изток. Могерини отбелязва, че групите за бойно реагиране никога по-рано не се използвали заради проблем с финансирането, и по-сочила, че новият формат на тяхната работа ще бъде готов към края на 2017 г.^[18] Обобщавайки резултатите, следва да се отбележи, че в диалога на ЕС и Африка на настоящия етап се наблюдава увеличаваща се секюритизация на дневния ред на помощта за развитие, което е обусловено от предизвикателствата на тероризма и миграцията, актуални за двамата партньори. Тази тенденция предизвиква нееднозначни оценки. Има предположения, че помощта на ЕС за развитие все повече ще се преориентира от помощта за най-уязвимите групи и страни за нуждите на самия ЕС, за да се съдържа миграцията, да се осигури сигурността, да се поддържа дейността на европейския бизнес в Африканския континент.

Африка става за ЕС все по-важна като партньор в сферата на сигурността, като възможен полигон за отработка на нови съвместни военни мисии с участието на бойни групи на ЕС.

Самият формат за сътрудничество на ЕС със страните от АКТ в рамките на Споразумението Котону през 2020 г., ще стигне до своето логично завършване. Това означава, че още сега ЕС и африканските страни трябва да изработят нов дневен ред за взаимодействие, да се мисли за това, какво ще дойде на смяна на споразумението. Експертите от ЕС предполагат, че преразглеждането на сътрудничеството в рамките на Споразумението Котону предоставя на ЕС уникална възможност кардинално да измени своята политика по отношение на Африка в плана както на институционалното, така и договорното осигуряване^[19].

Литература:

1. European Union Global Strategy 2016. P. 10.
2. Ibid. P. 36
3. African Union - European Union Summit 2017. Official website. URL: <http://www.sommetuaue2017.ci/en/>

^[18] Rettman A. New HQ to take charge of EU military missions. EU Observer. 18 May 2017. URL: <https://euobserver.com/foreign/137965>.

^[19] Africa and Europe - A new partnership for development, peace, and a better future. Cornerstones of a Marshall plan with Africa. P. 13.

4. Roby C., Chadwick V. 6 things to watch at the 2017 AU-EU Summit. 27 November 2017. Devex. URL: <https://www.devex.com/news/6-things-to-watch-atthe-2017-au-eu-summit-91517>.
5. 5th African Union - EU Summit, 29-30/11/2017. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2017/11/29-30/>
6. 96 The African Union's recipe for tackling youth unemployment. 2 November 2017. URL: <http://www.sommetuaue2017.ci/en/the-african-unions-recipe-for-tacklingyouth-unemployment/>
7. Toward the 5th Africa-EU Summit. Attract Responsible & Sustainable Investments EU Communication. 4 May 2017 - Factsheet № 4. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/4_attract_responsible_and_sustainable_investments_final.pdf.
8. EU External Investment Plan. Factsheet. URL: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/factsheet-eip-20171120_en.pdf.
9. Toward the 5th Africa-EU Summit. Attract Responsible & Sustainable Investments EU Communication.
10. Ibid.
11. Шарова А.Ю. Партнёрство G20 - Африка: повторение пройденного или обновление? (к итогам саммита G20 в Гамбурге). Актуальный комментарий Института Африки РАН. URL: <https://www.inafran.ru/node/1476>.
14. Homolova A., Soustras L., Patarroyo D. The discreet banker of Africa development. The EU Observer. 2 June 2017. URL: <https://euobserver.com/investigateons/137960>.
15. Alliance for the Sahel will reinforce EU work for stability and development of key region. 14/07/2017. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage/29876/alliance-sahel-will-reinforce-eu-work-stability-and-developmentkey-region_en.
16. <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/07> Joint Strategy European Consensus Development.
17. Barbière C. European Parliament validates Consensus on Development. EU Observer. 2 June 2017. URL: <https://www.euractiv.com/section/development-policy/news/european-parliament-validates-consensus-on-development/>
18. Rettman A. New HQ to take charge of EU military missions. EU Observer. 18 May 2017. URL: <https://euobserver.com/foreign/137965>.
19. Africa and Europe - A new partnership for development, peace, and a better future. Cornerstones of a Marshall plan with Africa. P. 13.